

ZROZUMIEĆ EKONOMIĘ

CELE KSZTAŁCENIA

Zaczynamy od kilku podstawowych rozważań, a następnie kontynuujemy, przedstawiając kluczowe rozróżnienie między teorią mikroekonomiczną i makroekonomiczną a ich obszarami specjalizacji. Następnie krótko podsumowujemy niektóre epizody ekonomiczne i szkoty. Wreszcie, identyfikujemy niektóre kluczowe zmienne makroekonomiczne.

PODSTAWOWE POJĘCIA

W zawodzie ekonomisty panuje powszechna zgoda, że pojęcie „niedoboru” ma kluczowe znaczenie dla ekonomii. Niedobór odnosi się do faktu, że zasoby są ograniczone, podczas gdy potrzeby są nieograniczone. Ta konstelacja sugeruje, że podmioty gospodarcze muszą podejmować decyzje dotyczące towarów i usług, które chcą kupić, i tych, które muszą zrezygnować. Na przykład, aby kupić ładną koszulkę, należy zrezygnować z wizyty w kinie. Wyrażając to w kategoriach ekonomicznych, można stwierdzić, że podmioty gospodarcze stoją przed problemem tego, jak najlepiej alokować zasoby, a ekonomia stara się wyjaśnić, dlaczego decyzje te są podejmowane i jak są one efektywnie wykonywane. Problem niedoboru prowadzi nas do dwóch innych ważnych koncepcji. Pierwsza to koncepcja „kosztów alternatywnych”, a druga to pojęcie „podaży i popytu”. Ze swej natury każdy wybór wiąże się z kosztami alternatywnymi, a te drugie są zwykle mierzone w kategoriach ilości jednego dobra, które należy zrezygnować, aby uzyskać więcej innego dobra. Ponadto, podczas gdy interakcje podaży i popytu determinują cenę i ilość produkowaną sprzedawaną na określonym rynku, rozważania te mogą być szerzej stosowane na różnych rynkach.

MIKROEKONOMIA I MAKROEKONOMIA

W ekonomii, należy rozróżnić dwie różne perspektywy. Wyrażenia „mikroekonomia” i „makroekonomia” wywodzą się z greckich słów oznaczających „mały” i „duży”. W związku z tym mikroekonomia przyjmuje mały pogląd i skupia się na kwestiach takich jak podejmowanie decyzji w gospodarstwach domowych i firmach oraz interakcja na określonych rynkach (takich jak na przykład praca, pieniądze, towary i usługi itp.). Dla kontrastu makroekonomia zajmuje się szerokim spojrzeniem i bada zjawiska obejmujące całą gospodarkę, takie jak na przykład wzrost gospodarczy, cykle koniunkturalne, inflacja, bezrobocie, stopy procentowe i wiele innych. Mikroekonomia i makroekonomia są oczywiście ściśle ze sobą powiązane. W świetle faktu, że rozwój całej gospodarki opiera się ostatecznie na decyzjach podejmowanych przez wiele osób, trudno byłoby zrozumieć rozwój makroekonomiczny bez rzetelnej wiedzy na temat czynników determinujących wybory na poziomie mikroekonomicznym. Niezależnie od tych podobieństw, te dwa pola są dość wyraźne, ponieważ zasadniczo dotyczą różnych pytań. Między innymi jest to jeden z powodów, dla których mikroekonomia i makroekonomia są zazwyczaj nauczane na różnych kursach.

ANALIZA EX ANTE I EX POST

W idealnej sytuacji analiza ekonomiczna powinna zawierać dwa elementy. Pierwszy krok polega na opisowej analizie procesu gospodarczego. Ten ostatni ma charakter „ex post”, a zatem ma charakter retrospektywny. W drugim kroku należy podjąć próbę wyjaśnienia tych zjawisk, czyli określenia czynników determinujących (lub zmiennych napędowych) procesu gospodarczego. Wymaga to następnie analizy zachowania podmiotów gospodarczych. O ile ta tak zwana analiza „ex ante” jest z natury rzeczy perspektywiczna lub perspektywiczna. Jest oczywiste, że taka analiza ex ante jest bardziej wymagająca niż jej odpowiednik ex post. Jednocześnie dobrze przeprowadzona analiza ex ante stanowi konieczny warunek wstępny dla należytej polityki gospodarczej.

KRÓTKA HISTORIA EKONOMII

W ciągu minionych stuleci ekonomia stawiał czoła różnym wyzwaniom. W odpowiedzi, myślenie ekonomiczne było stale stymulowane przez nowe impulsy, które z kolei często kwestionowały istniejące teorie w znacznym stopniu. Bez wchodzenia w szczegóły, warto już na tym etapie dokonać pierwszej krótkiej próby podsumowania głównych różnic w systematyczny sposób. Tak zwana szkoła „klasycznej ekonomii” jest zakorzeniona w pracach wielu ekonomistów, między innymi Adama Smitha (1723–1790), Davida Ricardo (1772–1823) i Jeana-Baptiste Saja (1767–1832). Podczas gdy wielu ekonomistów prawdopodobnie zgodziłoby się z poglądem, że nie ma czegoś takiego jak „klasyczna” teoria, można śmiało powiedzieć, że ten paradygmat należy postrzegać w kontekście epoki rewolucji przemysłowej. Zgodnie z tym tłem historycznym niektóre z kluczowych kwestii polegały na analizie przyczyn wzrostu bogactwa narodu poprzez pojawienie się nowych technologii i wzrost wydajności, ale także w aspektach dystrybucji. W rzeczywistości widoki były głównie zdominowane przez perspektywę po stronie podaży. Głównym założeniem tej szkoły było to, że rynki działają najlepiej, gdy są pozostawione same sobie, a zatem rządy powinny powstrzymać się od przyjmowania aktywnej postawy (tj. powinny stosować „podejście leseferyzmu”). Podczas gdy klasycy ekonomiści bardzo dobrze zdawali sobie sprawę, że taki proces zajmie trochę czasu, nadal uważali, że gospodarka może zrobić najlepiej sama. Rynki następnie alokowałyby zasoby w efektywny sposób poprzez mechanizm ceny, który działałby jako potężna „niewidzialna ręka”, zapewniając w ten sposób powrót do poziomu rzeczywistej wydajności pełnego zatrudnienia za pomocą tego automatycznego mechanizmu samoregulacji. Tak zwana „neoklasyczna szkoła myślenia ekonomicznego” jest ogólnie kojarzona z dziełami Williama Jevonsa (1835–1882), Carla Mengera (1840–1921) i Leona Walrasa (1834–1910). W istocie ci ekonomiści dali impuls do przekształcenia ekonomii w bardziej nowoczesną naukę. Wykorzystanie założeń, hipotez i zasad dotyczących zachowania firm i konsumentów doprowadziło ostatecznie do bardziej rygorystycznego traktowania podaży i popytu oraz równowagi rynkowej. Kolejny ważny wkład ekonomii neoklasycznej polegał na skupieniu się na kluczowych pojęciach, takich jak wartości krańcowe (tj. koszty krańcowe i użyteczność krańcowa). Nadejście Wielkiego Kryzysu i związana z nim wysoka stopa bezrobocia budzą poważne wątpliwości co do dominacji podaży kruszywa i właściwego działania samoregulujących się sił sektora prywatnego. W swojej pracy opublikowanej w 1936 roku brytyjski ekonomista John Maynard Keynes (1883–1946) zaproponował nowe i radykalnie odmienne podejście, które koncentrowało się na roli zagregowanego popytu i jego najlepszego wykorzystania w polityce makroekonomicznej. Pomysły Keynesa stały się jeszcze bardziej popularne w interpretacji Sir Johna Hicksa (tak zwana „synteza neoklasyczna”). Co więcej, sceptyczny wobec faktu, że wolne rynki będą nieuchronnie zmierzać w kierunku pełnej równowagi zatrudnienia (słowami Keynesa: „na dłuższą metę wszyscy jesteśmy martwi”) i twierdząc, że interes własny, który reguluje zachowania mikroekonomiczne, ma nie zawsze prowadziło to do korzystnych długoterminowych zmian makroekonomicznych lub krótkoterminowej stabilności makroekonomicznej, keynesowscy ekonomiści na ogół opowiadali się za „interwencjonistycznym podejściem” za pomocą polityki fiskalnej i monetarnej. W latach sześćdziesiątych ekonomia keynesowska pojawiła się jako dominująca szkoła myślenia makroekonomicznego. Dla wielu obserwatorów wykorzystanie keynesowskiej polityki fiskalnej i monetarnej w tym okresie było wielkim sukcesem, jeśli nie triumfem. Jednak na początku lat 70. inflacja i bezrobocie wzrosły do jeszcze wyższych poziomów. To doprowadziło grupę ekonomistów na czoło, która rzuciła wyzwanie głównemu pogładowi i zamiast tego skupiła się na roli zmian w podaży pieniądza. Ich „kwestia pieniędzy” dała początek nazwie „monetarizm”. Na przykład, w przeciwieństwie do doktryny keynesowskiej, amerykański ekonomista Milton Friedman (1912–2006) przypisał wynik Wielkiej Depresji błędom w polityce pieniężnej Rezerwy Federalnej, banku centralnego Stanów Zjednoczonych. Poza tym zwolennicy monetarizmu ogólnie uważają, że różnice w podaży pieniądza mogą wywierać silny wpływ na realny rozwój gospodarczy w krótkim okresie i na ogólny

poziom cen w długim okresie (tj. „Inflacja jest zawsze i wszędzie zjawiskiem monetarnym”) . W konsekwencji preferowali ukierunkowanie tempa wzrostu podaży pieniądza (na przykład za pomocą tak zwanej „reguły Friedmana”), którą uważali za wyraźnie lepszą niż jakakolwiek uznaniowa polityka pieniężna. Zarówno keynesowska, jak i monetarystyczna ekonomia kładły wyraźny nacisk na rolę zagregowanego popytu. W świetle faktu, że strona podażowa stanowi równie ważną część obrazu makroekonomicznego, niektórzy ekonomiści zwrócili się w stronę zupełnie nowego sposobu patrzenia na kwestie makroekonomiczne. W konsekwencji na początku lat 70. XX wieku powrócono do tradycyjnych zagadnień makroekonomicznych, wykorzystując nowe koncepcje, takie jak na przykład racjonalne zachowanie (tj. analiza zachowania oparta na indywidualnej optymalizacji) i racjonalne oczekiwania. Ta szkoła „nowej ekonomii klasycznej” jest ściśle związana z pracami ekonomistów amerykańskich Roberta Lucas'a i Thomasa Sargenta z odpowiednimi zaleceniami politycznymi wynikającymi głównie z implikacji „hipotezy racjonalnych oczekiwań” (która zakłada, że jednostki formują swoje oczekiwania dotyczące przyszłości w oparciu o dostępne im informacje i działają zgodnie z tymi oczekiwaniami). Ostatnio tak zwana szkoła „nowej ekonomii keynesowskiej” zyskała na znaczeniu. Chociaż ta szkoła uznaje wiarygodność racjonalnych oczekiwań, odnotowuje również istnienie różnych niedoskonałości rynku, takich jak na przykład niedoskonała konkurencja, koordynacja i niepowodzenia na rynku pracy. Ten sposób podejścia do ekonomii jest ściśle związany z pracą Roberta Gordona, Jordiego Gali i Gregory'ego Mankiw.

NIEKTÓRE KLUCZOWE ZMIENNE MAKROEKONOMICZNE

W tej części przyjrzymy się najpierw kluczowym zmiennym makroekonomicznym. „Produkt krajowy brutto” („PKB”) odpowiada wartości rynkowej produkcji gospodarczej danego kraju w określonym okresie. Nie idąc zbyt daleko na tym wczesnym etapie, wysoki wzrost PKB jest często uważany za miarę dobrobytu gospodarczego i wskaźnik poziomu życia w kraju, ale jak zobaczymy na późniejszym etapie, mogą wystąpić problemy z tym widok. Inną kluczową zmienną w makroekonomii jest „inflacja”. Chociaż istnieją różne definicje inflacji, większość ekonomistów prawdopodobnie zgodziłaby się, że inflacja odpowiada (mniej więcej) stałemu wzrostowi ogólnego poziomu cen w gospodarce, co w konsekwencji prowadzi do ciągłej utraty siły nabywczej pieniądza. Podczas gdy inflacja mówi nam coś o wewnętrznej wartości pieniądza, zewnętrzna wartość pieniądza znajduje odzwierciedlenie w „kursie wymiany”. Kurs wymiany jest zwykle definiowany jako kwota pieniędzy innego narodu, którą mieszkańcy danego kraju mogą uzyskać w zamian za jednostkę własnych pieniędzy. Na przykład 25 sierpnia 2017 r. mieszkańcy strefy euro mogli uzyskać około 1,19 USD za jedno euro. Inną ważną zmienną makroekonomiczną jest „stopa procentowa”. Reprezentuje cenę pieniądza i dostarcza ważnych informacji na temat kosztów finansowania zewnętrznego i możliwości inwestycji finansowych. Jednocześnie odgrywa ważną rolę w określaniu stanu i poziomu aktywności gospodarczej. Jeśli ludzie są gotowi do pracy, ale nie są w stanie znaleźć pracy przy istniejącym wynagrodzeniu, istnieje „bezrobocie”. Bezrobocie wyraża się zwykle za pomocą stopy bezrobocia, która z kolei odpowiada liczbie osób bezrobotnych, które aktywnie poszukują pracy podzielonej przez łączne zatrudnienie plus bezrobocie. „Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych” („nadwyżka”) zasadniczo wyjaśnia, w jakim stopniu wydatki sektora publicznego spadają poniżej (przekraczają) wpływów podatkowych. Podobnie dług publiczny reprezentuje, ogólnie rzecz biorąc, sumę deficytów sektora publicznego nagromadzonych w przeszłości. „Bilans handlowy” kraju cieszy się dużą uwagą wśród ekonomistów, polityków i opinii publicznej. Bilans handlowy to różnica między eksportem danego kraju a jego importem. Jeśli bilans handlowy jest dodatni (ujemny), mówi się, że kraj ma nadwyżkę handlową (deficyt), czyli kraj sprzedaje więcej (mniej) innym krajom niż kupuje od nich.

NIEKTÓRE KLUCZOWE KWESTIE MAKROEKONOMICZNE

Oto niektóre kluczowe pytania makroekonomiczne: dlaczego niektóre kraje rozwijają się bardzo szybko, a inne nie? Dlaczego niektóre kraje mają wysokie wskaźniki oszczędności i jakie są ich skutki? Jakie są zalety i wady określonych systemów kursów wymiany? Dlaczego niektóre kraje radziły sobie stosunkowo dobrze w trakcie kryzysu finansowego, a inne bardzo źle? Te i wiele innych pytań można uznać za istotne i spróbujemy zajmij się niektórymi z nich w trakcie tej książki.

PODSUMOWANIE

- Ważne koncepcje w ekonomii odnoszą się do niedoboru, kosztów alternatywnych oraz podaży i popytu.
- W dziedzinie ekonomii ogólne rozróżnienie odnosi się do różnicy między mikro- i makroekonomią. Wyrażenia te pochodzą z greckich słów oznaczających „mały” i „duży”. Podczas gdy mikroekonomia analizuje decyzje poszczególnych gospodarstw domowych i firm, makroekonomia zasadniczo bada funkcjonowanie całej gospodarki.
- Najlepiej byłoby, gdyby analiza ekonomiczna zawierała dwa elementy, a mianowicie *ex post*, część retrospektywną oraz część *ex ante*, perspektywiczną.
- Z perspektywy historycznej należy wymienić różne szkoły ekonomiczne, w tym klasyczną szkołę, szkołę neoklasyczną, epoki keynesizmu i monetaryzmu, nową ekonomię klasyczną i, co nie mniej ważne, nową ekonomię keynesowską.
- Niektóre kluczowe zmienne ekonomiczne to produkt krajowy brutto, stopa inflacji, stopa bezrobocia, nadwyżka (lub deficyt) rządu, dług publiczny, bilans handlowy, kurs wymiany i stopa procentowa.
- Niektóre kluczowe kwestie makroekonomiczne dotyczą różnych stóp wzrostu w poszczególnych krajach, powodów i skutków różnych wskaźników oszczędności, a także wyników różnych krajów w trakcie kryzysu finansowego

Kluczowe idee

Niedobór, koszty alternatywne, podaż i popyt, mikroekonomia, makroekonomia, teoria ekonomiczna, polityka gospodarcza, analiza cyklu koniunkturalnego, teoria wzrostu, teoria i polityka monetarna, makroekonomia w gospodarce otwartej, analiza *ex ante*, analiza *ex post*, ekonomia klasyczna, ekonomia neoklasyczna, keynesista ekonomia, ekonomia monetarystyczna, nowa ekonomia klasyczna, nowa ekonomia keynesowska, produkt krajowy brutto, inflacja, bezrobocie, kurs walutowy, stopa procentowa, nadwyżka i deficyt rządu, dług publiczny, bilans handlowy.